

ჩინური პოლიტიკური და ინტელექტუალური ჯგუფები
გვიანდელ ცინგის დინასტიასა და რესპუბლიკურ ჩინეთში

შალვა ჩიხლაძე

პოლიტიკის მეცნიერების სპეციალისტი, სინოლოგი,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო.

ნელი ახოზაძე

სინოლოგი, ჩინეთის ისტორიის მკვლევარი,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო.

აბსტრაქტი.

მეცხრამეტე საუკუნე გამორჩეული პერიოდია გლობალური ისტორიისთვის. იმ პერიოდში მომხდარმა ტექნოლოგიურმა და იდეოლოგიურმა ცვლილებებმა სერიოზული კვალი დააჩინა მსოფლიოს ხალხთა განვითარებას. ეს პერიოდი ასევე მნიშვნელოვანი და გარკვეულწილად კრიტიკული გამოდგა ჩინეთის იმპერიისთვისაც. მსოფლიო წესრიგს მიღმა არსებულმა უზარმაზარმა სახელმწიფოს პოლიტიკურმა ელიტამ ზუსტად ვერ გაიაზრა გარესამყაროში მიმდინარე ცვლილებები, არ გახსნა რა საკუთარი ქვეყანა იმ დროინდელი წამყვან ქვეყნებთან სავაჭროდ, აღმოჩნდა მიმდინარე პროცესების მიღმა. ამასთან ერთად, დიდი ბრიტანეთის სურვილი ჩინურ ბაზარზე წვდომაზე იმდენად დიდი იყო რომ მათ ოპიუმის ვაჭრობის ხაზის დასაცავად ომიც კი დაიწყეს.

დასავლეთთან არსებულმა ანტაგონისტურმა და ზოგ შემთხვევაში მშვიდობიანმა ინტერაქციამ ჩინურ საზოგადოებაშიც გააჩინა რამდენიმე დასი პოლიტიკური და ინტელექტუალური ელიტისა, რომლებიც განსხვავდებოდნენ ხედვებით, ღირებულებ-

ბებით, სოციალური კლასითა და მოქმედების ტაქტიკით, თუმცა მათ აერთიანდათ ერთი რამ, ჩინური სახელმწიფოს მოდერნიზება და განვითარება ისე რომ საგარეო აქტორებს აღარ მისცემოდათ შესაძლებლობა არათანაბარ პირობებში ემყოფებინათ „ცენტრალური სამეფო“. ჩინელი ინტელექტუალების რამდენიმე დასად დაყოფა პირობითია და მიზნად ისახავს იმ განმასხვავებელი ნიშნების უკეთ გამოკვეთას რაც გვიანდელი ცინგის პერიოდისა და ადრეული რესპუბლიკისას ჩინურ პოლიტიკურ კლასს გააჩნდა. ოთხ დასად დაყოფა ერთი მხრივ ქრონოლოგიურ აღქმას აადვილებს, მეორე მხრივ თითოეული დასის წევრებს ჰქონდა მეტნაკლებად საერთო ხედვები, ღირებულებითი სისტემა და მოქმედების სტრატეგია.

პირველი დასი - ლინ წესუ, წენგ კუოფენი, მე-19 საუკუნის 40-იანი და 60-იანი წლები.

მეორე დასი - ქანგ იოვეი და ლიანგ ციჩაო. მე-19 საუკუნის 90-იანი და მეოცე საუკუნის 10-იანი წლები.

მესამე დასი - სუნ იატსენი და რესპუბლიკელი რევოლიციონერები. მეოცე საუკუნის 10-20-იანი წლები.

მეოთხე დასი - პირველი თაობის სოციალისტები (ჩენ ტუსიოუ, ლი ტაჭაო და ა.შ) მეოცე საუკუნის 20-იანი წლები.

ზემოთხსენებული ცალკეული ინდივიდები და მათი მიმდევრები ჩინური საზოგადოების ჭრელ პალიტრას აერთიანებდნენ. კვლევაში გამოყოფილია თითოეული დასის მახასიათებლები, ღირებულებითი სისტემის მიხედვით დააჯგუფებულია ისინი საერთო და განმასხვავებელი მახასიათებლის მიხედვით, რაც დაეხმარება ქართულენოვან აუდიტორიას უფრო სიღრმისეულად გაიაზროს ჩინური პოლიტიკური ისტებლიშმენტის იდეოლოგიურ-ღირებულებითი გრადაცია მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოსა და მეოცეს დასაწყისში.

საძიებო სიტყვები: ჩაგვრის საუკუნე; სინხაის რევოლუცია; ჩინელი ინტელექტუალები; ნეო-კონფუციონიზმი; ცინგის დინასტია; ჩინეთის რესპუბლიკა.

შესავალი.

მეცხრამეტე საუკუნე გამორჩეული პერიოდი აგლობალური ისტორიისთვის. იმ პერიოდში მომხდარმა ტექნოლოგიურმა და იდეოლოგიურმა ცვლილებებმა სერიოზული კვალი დააჩინა მსოფლიოს ხალხთა განვითარებას. ეს პერიოდი ასევე მნიშვნელოვანი და გარკვეულწილად კრიტიკული გამოდგა ჩინეთის იმპერიისთვისაც. მსოფლიო წესრიგს მიღმა არსებულმა უზარმაზარმა სახელმწიფოს პოლიტიკურმა ელიტამ ზუსტად ვერ გაიზრა გარესამყაროში მიმდინარე ცვლილებები, არ გახსნა რა საკუთარი ქვეყანა იმ დროინდელი წამყვან ქვეყნებთან სავაჭროდ, აღმოჩნდა მიმდინარე პროცესების მიღმა. ამასთან ერთად, დიდი ბრიტანეთის სურვილი ჩინურ ბაზარზე წვდომაზე იმდენად დიდი იყო რომ მათ ოპიუმის ვაჭრობის ხაზის დასაცავად ომიც კი დაიწყეს.

დასავლეთთან არსებულმა ანტაგონისტურმა და ზოგ შემთხვევაში მშვიდობიანმა ინტერაქციამ ჩინურ საზოგადოებაშიც გააჩინა რამდენიმე დასი პოლიტიკური და ინტელექტუალური ელიტისა, რომლებიც განსხვავდებოდნენ ხედვებით, ღირებულებებით, სოციალური კლასითა და მოქმედების ტაქტიკით, თუმცა მათ აერთიანებდათ ერთი რამ, ჩინური სახელმწიფოს მოდერნიზება და განვითარება ისე რომ საგარეო აქტორებს აღარ მისცემოდათ შესაძლებლობა არათანაბარ პირობებში ემყოფებინათ „ცენტრალური სამეფო“. ჩინელი ინტელექტუალების რამდენიმე დასად დაყოფა პირობითია და მიზნად ისახავს იმ განმასხვავებელი ნიშნების უკეთ გამოკვეთას რაც გვიანდელი ცინგის პერიოდისა და ადრეული რესპუბლიკისას ჩინურ პოლიტიკურ კლასს გააჩნდა. ოთხ დასად დაყოფა ერთი მხრივ ქრონოლოგიურ აღქმას აადვილებს, მეორე მხრივ თითოეული დასის წევრებს ჰქონდა მეტნაკლებად საერთო ხედვები, ღირებულებითი სისტემა და მოქმედების სტრატეგია.

მეთოდი.

სტატია ეყრდნობა მეორეულ წყაროებს და შედარებითი ანალიზის მეშვეობით მიმოიხილავს ჩინეთში ინტელექტუალური და პოლიტიკური ჯგუფების შექმნასა და მათ ისტორიულ მემკვიდრეობას. დასავლელ და ჩინელ ავტორებზე დაყრდნობით გაანალიზებულია ის ძირითადი ისტორიოგრაფიული ნარატი-

ვები რაც ამა თუ იმ ჯგუფზე არსებობდა და არსებობს მეოცე საუკუნის აკადემიურ წრეებში, რაც საკითხის უფრო ფართო პრიზმიდან დანახვის საშუალებას იძლევა.

შედეგები.

სტატია პირველი ქართულენოვანი ნაშრომია, რომელიც აღწერს „ჩაგვრის საუკუნეში“ ინტელექტუალური და პოლიტიკური ჯგუფების შექმნის წინაპირობებს, მათ ღირებულებით სისტემას და საზოგადოებრივ საქმიანობას. კვლევა ნათელს ფენს პოლიტიკური აზრის გრადაციის მიზეზებს პირველი ოპიუმის ომიდან მოყოლებული მეოცე საუკუნის ოციან წლებამდე.

დისკუსია.

პირველი დასი-რეაქცია ოპიუმის ომებსა და თაიფინგის აჯანყებაზე

ინდუსტრიალიზაციის პირველ ეტაპზე, როდესაც ორთქლის ძრავები პლანეტის დასავლური ნაწილის ტექნოლოგიურ ტრანსფორმაციას ახდენდა, მანჯურიელთა დინასტია აგრძელებდა ცხოვრებას საკუთარი იზოლაციონისტური და განდევილი პოლიტიკური წესრიგით. იმ პერიოდის კოლონისტური ძალები, იაზრებდნენ რა პლანეტის ერთ-ერთ დიდ სახელმწიფოსთან ვაჭრობის მომგებიანობას, თავდაპირველად ცდილობდნენ მანჯურიელთა იმპერია ვესტფალიურ წესრიგში მოექციათ. სწორედ ამას ეძღვნებოდა ბრიტანელი დესპანის დიპლომატიური ვიზიტი ჩინეთში, სადაც ლონდონი დიპლომატიურ და სავაჭრო ურთიერთობებს მოითხოვდა ე.წ კანტონური² სისტემის მიღმა (Bose, 1961). ჩინური პოლიტიკური ელიტისთვის აბსოლუტურად უცხო აღმოჩნდა თანასწორუფლებიანი სავაჭრო ურთიერთობები, რადგან საუკუნეების განმავლობაში ისინი შეჩვეულნი იყვნენ ე.წ „ძღვენის სისტემას“³ სადაც იმპერატორი „ზეციური მანდატის

---

² კანტონური სისტემა - სავაჭრო სისტემა ცინგის დინასტიაში, სადაც უცხოელთათვის გახსნილი იყო მხოლოდ კანტონის (გუანგჰოუს პორტი), ხოლო ვაჭრობა. მიმდინარეობდა ჩინური სავაჭრო გილდიის ქოპონგის ვაჭრებსა და ბრიტანეთის აღმოსავლეთ ინდოეთის კომპანიას შორის.

³ ძღვენის სისტემა - ანალოგი დასავლური ვასალური სისტემისა, სადაც ჩინეთის იმპერიის მეზობელი მმართველები აღიარებდნენ იმპერატორის უზენაესობას და საჩუქრებს უგზავნიდნენ მათ, თუმა არ ჰქონდათ სუვერენიტეტის დათმობის ან სხვა მგასვის ვალდებულება.

ლეგიტიმაციის“ მქონე მმართველია, შესაბამისად მსგავსი კავშირები უბრალოდ წარმოუდგენელი იყო მათთვის (Feirbank, 1941).

მანჯურიელთა უარის შემდგომ რამდენიმე ათეული წელი აღმოსავლეთ ინდოეთის კომპანია ეტაპობრივად აგებდა კონტრაბანდის ქსელს კანტონის სისტემაში. ქსელში მონაწილეობდნენ ადგილობრივი კორუფციონერი მოხელეები და ბრიტანელი კომერსანტები, შედეგად მეცხრამეტე საუკუნის 20-30 წლებში ოპიუმით ვაჭრობა კომპანიის მთავარი პროფილი გახდა. მდგომარეობა იმდენად საგანგაშო იყო რომ იმპერატორმა სამხრეთში ჩინური პოლიტიკური ელიტის ერთ-ერთი გამორჩეული წარმომადგენელი ლინ წესუ მიავლინა, რათა მას აღეკვეთა ნარკოტიკით უკანონო ვაჭრობა (Derks, 2012).

სტატის მთავარი მიზანი არ არის ოპიუმის ომების ანალიზი, თუმცა პირველი დასის ინტელექტუალების ასპარეზზე გამოსვლა სწორედ ამ პერიოდს ეხება. ფაქტობრივად ლინ წესუ პირველი ჩინელი სახელმწიფო მოხელე იყო, რომელიც სისტემურად დაუპირისპირდა კოლონიალიზმს, მიუხედავად იმისა რომ მისმა ხისტმა ნაბიჯებმა პირველი ოპიუმის ომი გამოიწვია, ის მაინც პოზიტიურ ფიგურად რჩება ჩინური ისტორიოგრაფიისთვის, როგორც კონტინენტურ ჩინეთში ასევე თაივანზეც. ღირებულებითი პრიზმიდან, ლინ წესუ კონფუციონისტური იდეების ერთგული, ხანლინის აკადემიის სკოლა გამოვლილი სახელმწიფო ბიუროკრატია. მან გაიარა ყველა საჭირო იერარქიული საფეხური და მიაღწია გუბერნატორის სტატუსს. ოპიუმის ომში განცდილი მარცხის პარალელურად და შემდეგაც ლინი ცდილობდა ბრიტანური ტექნოლოგიები და ცოდნა ჩინეთში გადმოეტანა (Swisher, 1958). მისი ხედვით ჩინეთს აქტიურად უნდა შეემეცნა სამყაროს შესახებ დაგროვილი ცოდნა და გამოეყენებინა საკუთარი სახელმწიფოებრიობის სამსახურში. ამ მიზნით მან შექმნა სამუშაო ჯგუფები დაიწყო ინგლისურენოვანი ლიტერატურის თარგმნა ჩინურად. მისი ავტორობით შექმნილი „მსოფლიოს გეოგრაფია“ და სხვა ნაწარმოებები სავალდებულო საკითხავი გახდა ჩინელი ავტორებისთვის. ამასთან ერთად ლინმა დაიქირავა უცხოელი სამხედრო-ინჟინრები რომ ჩინური ფლოტის ტრანსფორმაცია მოეხდინათ. ლინ წესუსთვის უცვლელი რჩებოდა უძველესი

ჩინური შეგონება “yi yi zhi yi 以夷制夷” გამოიყენე ბარბაროსები, ბარბაროსების წინააღმდეგ“. მან უძველესი ჩინური სენტენცია მოარგო იმ დროინდელ გამოწვევებს: „გამოიყენე ბარბაროსების ტექნოლოგიები, ბარბაროსების წინააღმდეგ“ (Swisher, 1958). ლინ წესუ აღმოჩნდა პირველი სახელმწიფო მოხელე, რომელმაც დავიანებით და მარცხის შემდგომ თუმცა მაინც დაიწყო დასავლური ტექნოლოგიების გადმოღება, ამასთან ერთად მისთვის მიუღებელი იყო ის იდეები და ღირებულებები რაც ბარბაროს უცხოელებს ჰქონდათ. ლინისთვის ჩინეთში არსებული ღირებულებითი სისტემა კონფუციონისტური ეთიკითა და კონსერვატივიზოლაციონისტური იდეებით სავსებით მისაღები იყო, თუმცა დამატებით ხაზს უსვამდა იმ დროინდელი ჩინური საგანმანათლებლო და ტექნოლოგიურ ჩამორჩენას ბარბაროსებთან შედარებით. საბოლოო ჯამში პირველი დასის პირველი ინტელექტუალური სახელმწიფო მოხელე ლინ წესუა, რომელიც ღირებულებით და იდეოლოგიური კუთხით ერთგული რჩება ჩინურ-მანჯურიული სისტემის, თუმცა იაზრებს სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ ჩამორჩენას, ცდილობს აქტიურად გამოიყენოს დასავლური ცოდნა ქვეყნის სასარგებლოდ.

პირველი დასის შემდეგი წარმომადგენელი წენგ კუოფენია (曾国藩 Zeng Guofan). წენგ კუოფენი წინააღმდეგობრივი ფიგურა იყო და არის ჩინეთის ისტორიისთვის. არა მხოლოდ თანამედროვე ან პოსტკომუნისტურ საზოგადოებაშია განსხვავებული ხედვები მის მიმართ, არამედ მისი გარდაცვალებიდან რამდენიმე ათეულ წელშიც კი იწვევდა დისკუსიას. სახელდობრ, ინტელექტუალების მეორე დასისთვის ის იყო კონფუციონისტი მოდერნისტი და მისი აქტივობები იყო ხსნა ეროვნული ერთიანობისთვის, მეორე დასის ნაციონალისტი რევოლუციონერები კი მას მანჯურიელთა სათამაშოსა და მტარვალს ადარებდნენ. ახალგაზრდა მათ ძე დუნი კი ხოტბას ასხამდა როგორც ერთადერთ და ეფექტურ სახელმწიფო მოხელეს მეცხრამეტე საუკუნის შუა წლების (Guo & He, 1999).

მეცხრამეტე საუკუნის 40-იანი წლები პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისით დაიწყო. პირველი ოპიუმის ომის შემდგომ, გახშირდა შიდა დაპირისპირებები ეთნოსებს და სხვადასხვა

ინტერესს ჯგუფებს შორის, რომელიც სხვადასხვა დროს გადაიზარდა აჯანყებებსა და სამხედრო კონფლიქტში. ერთ-ერთი მსგავსი აჯანყება ისტორიაში ცნობილია როგორც „თაიფინგის აჯანყება 太平起义“. თაიფინგის აჯანყება რელიგიურ-ნაციონალისტური რეაქცია იყო მანჯურიელთა მმართველობაზე. თავდაპირველად აჯანყების ლიდერი ხონგ სუეცუენი ეგალიტარიზმის იდეით აერთიანებდა ათასობით მის მომხრეს, თუმცა ჟანრის კანონის მიხედვით ბოლოს ტირანიით დაასრულა. აჯანყების ქვაკუთხედად სოციალური და ეკონომიკური ეგალიტარიზმი იმდენად მომხიბვლელი ჩანდა დასავლური ინტელექტუალებისთვის რომ კარლ მარქსმაც 1853 წელს ცალკეული პუბლიკაცია „Revolution in China and In Europe“ მიუძღვნა, სადაც ის აჯანყებას რევოლუციას ადარებდა (Marx, 1853). თაიფინგის აჯანყება 15 წელიწადს გაგრძელდა და ჩინეთის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე სისხლიანი სამხედრო კონფლიქტი გამოდგა. 15 წლის განმავლობაში აჯანყებულები სამხრეთ-აღმოსავლეთ ჩინეთში აკონტროლებდნენ ანკლავს, რომელიც იყო სახელმწიფო სახელმწიფოში. სწორედ ეს უზარმაზარი გამოწვევა მოაცილა საიმპერატორო კარს წენგ კუოფენმა და მის მიერ შექმნილმა „სიანგის 湘军“ არმიამ. განსხვავებით ლინ წესუსგან, წენგ კუოფენი ღარიბი ფერმერის ოჯახში დაიბადა, ის არ ყოფილა შთამომავლობით დიდგვაროვანი. თუმცა იმპერიაში არსებულმა ნაწილობივი მერიტოკრატიული სისტემით მოახერხა სამხედრო კარიერის გაკეთება. ის ადრეული ეტაპიდან ჩაუდგა ჩინელი ინტელექტუალების მოძრაობას „თვითგაძლიერება“, რომელიც გულისხმობდა ჩინური საზოგადოებისა და სახელმწიფოს განვითარებას თანამედროვე პროცესების შესაბამისად. თანადროულად, წენგი იყო იმ იშვიათ გამონაკლისებში რომლებიც ერთდროულად იყვნენ როგორც სამხედრო პირები ასევე მეცნიერ-რეფორმატორები. თაიფინგის აჯანყების დროს, სწორედ წენგ კუოფენის შექმნილმა საპოლიციო ძალებმა გამოიჩინა მაღალი ბრძოლისუნარიანობა, მეტიც საპოლიციო ძალებს ის დასავლელი ოფიცრების დახმარებით წვრთნიდა, ამასთან ერთად მისი სამეცნიერო ჯგუფი თარგმნიდა ლიტერატურას გამოყენებითი მეცნიერების, მათემატიკის და სხვა მიმართულებით. აჯანყების დროს არაერთხელ მიიღო რჩევა უცხოელთა

დაქირავებული ჯგუფების გამოყენების შესახებ თუმცა სასტიკ უარზე იყო (Swisher, 1958). სამხედრო მოდერნიზაციის მიღმა, საგულისხმოა წენგ კუოფენის საგანმანათლებლო რეფორმები, რომელიც 60-იანი წლების ჩინეთისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო. რეფორმებს შორის საგულისხმოა:

ტექნიკური და გამოყენებითი მეცნიერების ლიტერატურის თარგმნა.

ჩინელ სტუდენტთა პირველი ჯგუფების გაგზავნა უცხოეთში სასწავლებლად.

რკინიგზის, გზებისა და ხიდების მშენებლობის დასავლური გამოცდილების აქტიურად დანერგვა ჩინეთში.

ღირებულებითი პრიზმიდან წენგ კუოფენი ტიპური ნეო კონფუციონისტია, რომელიც აზროვნებით დარწმუნებულია ტრადიციული კონფუციონისტური მორალისა და ეთიკის უპირატესობის დასავლურზე. მსგავსად ლინ წესუსა, ისიც იაზრებს დასავლური სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის უპირატესობას და ცდილობს ჩინეთში დანერგოს, თუმცა იდეოლოგიური კუთხით არ იზიარებს დასავლეთში არსებულ მმართველობით თუ სხვა ტიპის მიდგომებს. ამასთან ერთად წენგ კუოფენი ცდილობდა კონფუციონისტური კლასიკური ტექსტების თარგმნასა და უფრო ძლიერად დანერგვას მმართველობით სისტემაში. საგულისხმოა ჩინურ ისტორიოგრაფიაში კუოფენის წინააღმდეგობრივი შეფასება. ყველაზე მკაცრი მის შეფასებაში რესპუბლიკელი ნაციონალისტები (სუნ იატსენისა და ჩან კაიშის გუნდი) იყვნენ. ისინი წენგს მანჯურიელთა ლაქიად და ჩინელების ტირანად მიიჩნევდნენ. ცოტათი კომპლექსურია კომუნისტური ისტორიოგრაფია, ერთი მხრივ ისინი თითქოს უთანაგრძნობდნენ ჩაგრულ ჯგუფებს, რომლებიც სხვადასხვა დროს აჯანყდნენ იმპერატორის წინააღმდეგ, მეორე მხრივ ცდილობდნენ მარქსისტული პრიზმიდან ეთნიკური ნაციონალიზმი, რომელიც განსაკუთრებით გამოყოფდა ხანელების შევიწროებას როგორც ჩაეცხროთ. აქედან გამომდინარე კომუნისტების მხრიდან კუოფენის შეფასება მეტნაკლებად ნეიტრალურია (Guo & He, 1999).

მეორე დასი - კონსტიტუციონალისტი რეფორმატორები; ქანგ იოვეი, ლიანგ ციჩაო

პირველი და მეორე დასის წარმომადგენლების მცდელობის მიუხედავად ჩინეთის იმპერიაში სიღრმისეული ცვლილებები ვერ განხორციელდა. ტექნოლოგიების გადმოღების მცდელობა რაღაც ეტაპზე წარმატებული გამოდგა, თუმცა სრულფასოვანი მოდერნიზაციის გარეშე ლიმიტირებულმა რეფორმებმა რეალური პროგრესი ვერ გამოიწვია. მიდგომა რომლის მიხედვითაც მმართველობითი სისტემა ძველ ყაიდაზე რჩებოდა, ხოლო ჯარისკაცების დასავლური იარაღით აღჭურვა მოხდებოდა არ აღმოჩნდა საკმარისი. ჩინეთის იმდროინდელი საფრთხეებისთვის. სამხედრო კონფლიქტმა ჯერ საფრანგეთთან და შემდგომ უკვე იაპონიასთან დაადასტურა ზემოთხსენებული (Eastman, 1968).

მეცხრამეტე საუკუნის ჩინეთის ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური სისტემა ვერ უძლებდა კრიტიკას და უკვე ყველასთვის ცხადი ხდებოდა რომ ინდუსტრიალიზაციის ეპოქისთვის ქვეყნის მმართველობის მოდელი სრულიად შეუსაბამო და არაეფექტური იყო. უცხო ქვეყნების მხრიდან კი გრძელდებოდა ცინგის დინასტიის იძულება მოეწერათ ამა თუ იმ ხელშეკრულებაზე ხელი. თანადროულად იაპონიაში მიმდინარე მეიძის რესტავრაციამ კარგად აჩვენა ის სიკეთეები რაც გლობალურ პროცესებში ნებაყოფლობით ინტეგრაციას მოჰქონდა. ამ და კიდევ ბევრმა ფაქტორებმა საფუძველი დაუდო ზომიერი რეფორმატორების გუნდის გააქტიურებას, რომლებიც კონსტიტუციური მონარქიის იდეებს, მმართველობითი ფორმის საფუძვლიან რეფორმასა და სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესის დაჩქარებას ემხრობოდნენ.

რეფორმატორთა მოძრაობა

იაპონიის მეიძის რესტავრაცია აღმოსავლეთ აზიელი ხალხებისთვის პოლიტიკური შთაგონების წყარო გახდა. რეფორმებმა აჩვენა რომ შესაძლებელია საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური მოდერნიზაცია რევოლუციების, ომებისა და მასშტაბური სისტემური ქაოსის გარეშე. სწორედ ეს ხედვა გახდა დომინანტი ახალი თაობის ჩინელ ინტელექტუალებში, რომლებიც წინა თაობის ხედვას „გამოიყენე ბარბაროსების ტექნოლოგიები ბარბაროსების წინააღმდეგ“ მოძველებულად და არაადაქვბატუ-

რად მიიჩნევდნენ. მეიძის რესტავრაციასთან ერთად, კიდევ ერთი მოვლენა რომელმაც სერიოზული გავლენა მოახდინა ჩინელ ინტელექტუალებზე ჩინეთ-იაპონიის ომი და შიმონოსეკის ხელშეკრულება გახლდათ. სწორედ ტრადიციული ჩინური მმართველობის კრიზისი გახდა ახალი კატალიზატორი რეფორმების მოძრაობისა.

1885 წელს ქანგ იოვეიმ, რომელიც საჯარო მოხელე იყო მის ირგვლივ მოიკრიბა ახალგაზრდა საჯარო მოხელეების დიდი ჯგუფი. ახალგაზრდა ტექნოკრატები სამეფო კარს მიმართავდნენ და სახელმწიფო მმართველობისა და ბიუროკრატის საფუძვლიან რეფორმას მოითხოვდნენ. ქანგ იოვეიმ დაიწყო ახლებური, სრულიად განსხვავებული ინტერპრეტაცია კონფუციონისტური ტექსტები, საფუძველი დაუდო ერთგვარ „ნეო კონფუციონიზმს“, სადაც ფილოსოფიის ამოსავალი ისევ კლასიკური ტექსტები იყო, თუმცა გააზრებული სრულიად ახალი პრიზმიდან (Wong, 1992). ქანგი ეგალიტარიზმის კონფუციონისტურ იდეას პროპაგანდირებდა, რომელიც სათავეს „ლი ძი“⁴-დან იღებს. ლი ძის ერთ-ერთ თავში „ლი იუნ“ საუბარია ტა თონგის კონცეფციაზე (大同), რომელიც შესაძლოა ითარგმნოს როგორც დიდი ერთიანობა, ხალხთა დიდი გაერთიანება, დიდი თანამეგობრობა და ა.შ. ტა თონგი არის ერთგვარი მდგომარეობა ეგალიტარული და ჰარმონიული საზოგადოების, რომელიც იმართება ხალხის მიერ გამორჩეული მმართველით. მმართველი, რომელიც დაჯილდოვებულია უმაღლესი მორალური ღირსებითა და სათნოებით. დიდი ერთიანობის საზოგადოება დაცლილია ყოფიერი ბოროტებისგან, იქ ზრუნავენ არა მხოლოდ საკუთარ ოჯახის წევრებზე, არამედ უცხოებზე და მოწყვლად ჯგუფებზეც კი (Greel, 1949).

ქანგ იოვეის ინტერპრეტაციით, რომელსაც იმ დროინდელი საზოგადოების ნაწილი იმთავითვე უტოპიურად მიიჩნევდა; მმართველობის ისეთი ტიპის ტრანსფორმაცია უნდა მომხდარიყო, სადაც არ იქნებოდა სქესის, რასის, ეთნიკური თუ სხვა განმასხვავებელი ნიშნით დისკრიმინაცია. იოვეის ეგალიტარიზმი ერთი

---

⁴ ლი ძი, 礼记 -ანუ "რიტუალების წიგნი" - კონფუციანური კანონიკური ხუთწიგნეულიდან ერთ-ერთი, რომელშიც აღწერილია საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რელიგიური წეს-ჩვეულებები, სხვადასხვა რიტუალები და ა.შ.

მხრივ მოდერნული იყო, მეორე მხრივ არ კარგავდა მჭიდრო კავშირს წარსულთან. მისი ნეოკონფუციონისტური იტერპრეტაციები უახლოვდება სოციალისტურ იდეებს, რომელიც სულ უფრო მძლავრად იკიდებდა ფეხს მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს. სწორედ ამის გამო ახალგაზრდა მათ დედუნი ხოტბას ასხამდა „ტათონგშუს“- წიგნს დიდი გაერთიანების შესახებ (Wong, 1992).

ნეო კონფუციონისტურ იდეოლოგიურ ბაზისთან ერთად ქანგ იოვეი აქტიურად ლობირებდა ზემოდან ქვემოთ რეფორმას. 1880-იანი წლების ჰონგ-კონგის მონახულების შემდგომ მისთვის ნათელი გახდა რომ ჩინური საზოგადოება პოლიტიკური ელიტის მეთაურობით აცდენილი იყო გარესამყაროს, ის ვერ გადარჩებოდა თუ არ დაიწყებდა საფუძვლიან გარდაქმნას. გამომდინარე იქედან რომ ქანგი უბრალოდ მოქალაქე არ იყო, მას ხელი მიუწვდებოდა საიმპერატორო კართან, მიუხედავად მანდარინთა ცენზურისა ის პეტიციას პეტიციაზე აგზავნიდა და ახალგაზრდა იმპერატორ კუანგსუს მის ხედვებს სთავაზობდა. საგულისხმოა რომ ქანგ იოვეის მოდერნისტული ხედვები არ მოიცავდა მხოლოდ ადმინისტრაციულ რეფორმებს, ის იმ კულტურულ ტრადიციებსაც უპირისპირდებოდა რომელიც უკვე ყავლგასულად და არქაულად მიაჩნდა. ერთ-ერთი მსგავსი ტრადიცია გოგონების ფეხების მომტვრევის ტრადიცია გახლდათ, რომელიც ჩინურ კულტურაში სილამაზის სტანდარტად ითვლებოდა და მილიონობით ბავშვს ფეხს უმტვრევდნენ, რათა ძვალს ზრდა შეეწყვიტა. იოვეიმ არამხოლოდ საკუთარ ქალიშვილზე არ დაუშვა მსგავსი ტრადიცია, არამედ თანამოაზრეებთან ერთად ცდილობდა ჩინური საზოგადოება დაერწმუნებინა მეთოდის სისასტიკეში (Wong, 1992). 80-იან წლებშიც და მანამდეც არაერთი ჩინელი ინტელექტუალი გამოსულა რეფორმების იდეით, თუმცა მათი იდეა საიმპერატორო საბჭოზე არასდროს გასულა, ქანგის წერილები ვენგ თონგხეს ყურადღების ცენტრში მოექცა, რომელიც იმპერატორის პირადი პედაგოგი და საიმპერატორო საბჭოს გავლენიანი წევრი იყო. სწორედ ვენგ თონგხეს გავლით გაეცნო ახალგაზრდა კუანგსუს მოდერნულ იდეებს, რომელმაც მალე მთელი გუნდი შემოიკრიბა და განიზრახა ჩინეთის იმპერიის საფუძვლიანი გარდაქმნა ზემოდან ქვემოთ.

1894-1895 წლებში იაპონიასთან ომის შემდგომ სამეფო კარზე გაჩნდა ორი ფრაქცია: იმპერატორის ფრაქცია და დედოფალ ცისის ფრაქცია (ე.წ. კონსერვატორი ქორები). ხედვები კონსერვატორ და რეფორმატორ პოლიტიკოსებს შორის სულ უფრო ანტაგონისტური ხდებოდა 1898 წელს იმპერატორის მიერ გაცხადებული რადიკალური ადმინისტრაციული რეფორმების გამოცხადებით დაგვირგვინდა. იმპერატორის ფრაქციაში ქანგ იოვეისთან ერთად შედიოდნენ უფროსი თაობის პოლიტიკოსებიც, ისეთები როგორც იყო შანსის გენერალ-გუბერნატორი ჭანგ ჭიტონგი. ჭანგი გახდა მთავარი დამფინანსებელი ქანგ იოვეის მოძრაობისა.

ქანგ იოვეის რეფორმების პაკეტში თავდაპირველად პარლამენტის მსგავსი სათათბიროს მოწყობაც შედიოდა, თუმცა მოგვიანებით მან თავი შეიკავა პარლამენტარიზმის აქტიური ლობისგან, რადგან შიშობდა რომ კონსერვატორები მოახერხებდნენ უმრავლესობის მოპოვებას და დაასუსტებდნენ იმპერატორის გავლენას. მიუხედავად იმისა რომ რეფორმატორთა გუნდი ყოველდღიურად იზრდებოდა, ისინი მაინც უმცირესობაში იყვნენ ჩინეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. აუცილებლად აღსანიშნავია ის ფაქტიც რომ მიუხედავად ქანგის აქტიურობისა მასთან ერთად ბევრი საჯარო მოხელე იყო რეფორმატორთა მოძრაობაში, მათ შორის უმაღლესი რანგის კონფუციონისტი მოხელეებიც (თონგ ხე, ჭანგ ჭიტონგი და ა.შ).

რეფორმატორთა ფრაქციისგან შეგულიანებულმა იმპერატორმა რეფორმების აქტიური გატარება დაიწყო. ადმინისტრაციულ-მმართველობითი პოლიტიკა ფაქტობრივად შეეხო საზოგადოების თითქმის ყველა სფეროს, გეგმის მიხედვით:

- ❖ უნდა გაუქმებულიყო ტრადიციული საგამოცდო სისტემა.
- ❖ დაარსებულიყო პეკინის უნივერსიტეტი, სადაც კონფუციონისტურ კლასიკურ ტექსტებთან ერთად ისწავლებოდა დასავლური თავისუფალი მეცნიერებები.
- ❖ პროვინციებში სასოფლო სასწავლებლების დაარსება, რომელიც მოამზადებდა ახალგაზრდა პროფესიონალებს და გაზრდიდა მოსავლიანობას.

- ❖ ახალგაზრდების მასობრივად გაგზავნა დასავლურ სასწავლებლებში, მათემატიკისა და გამოყენებითი მეცნიერების სწავლების გაძლიერება.
- ❖ სავაჭრო სასწავლებლების დაარსება ჩინეთის მასშტაბით, სადაც ისწავლებოდა თანამედროვე ეკონომიკის პრინციპები.
- ❖ საზღვაო აკადემიის შექმნა, რომელიც დასაბამი გახდებოდა ძლიერი ჩინური ფლოტის.
- ❖ აბსოლუტური მონარქია ეტაპობრივად უნდა გარდაქმნილიყო კონსტიტუციურ მონარქიად (თუმცა ეს საკითხი საკამათოა, რადგან არ არსებობდა ზუსტი ხედვა ამის მიღწევის თვით რეფორმატორებშიც კი).

რეფორმების განხორციელება უმტკივნეულოდ ვერ მოხდებოდა, საჭირო იყო სამხედრო ძალით იმპერატორის დაცვა კონსერვატორი ქორებისგან, რისთვისაც დედოფალ ცისის დაპატიმრება ან სულაც ლიკვიდაცია უნდა მომხდარიყო. რეფორმატორები გენერალ იუენ შიქაიზე აკეთებდნენ აქცენტს, რომლის შეიარაღებულ ძალებს საიმპერატორო სასახლე უნდა დაეკავებინათ, ცისი და მისი მომხრეები გაენეიტრალებინათ. პროცესები სულ სხვაგვარ წარიმართა, იუენმა შეთქმულება დედოფალს გაუმხილა, რომელსაც დედოფლის მხრიდან კონტრ ზომები მოჰყვა. „ქორებმა“ იუენ შიქაის დახმარებით იმპერატორი შიდა პატიმრობაში აიყვანეს შეთქმულების ნაწილი კი სიკვდილით დასაჯეს, ნაწილმა კი გაქცევით უშველა თავს. მიუხედავად 100 დღიანი რეფორმების ჩავარდნისა, კონსტიტუციონალისტი რეფორმატორები ემიგრაციაშიც აგრძელებდნენ მუშაობას.

ლიანგ ციჩაო-ჩინეთის პირველი დემოკრატი

ქანგ იოვეისთან ერთად იმ პერიოდის გამორჩეული საჯარო ინტელექტუალი ლიანგ ციჩაო გახლდათ, რომელიც სწორედ ქანგის მოსწავლე იყო. ლიანგი აქტიურად მონაწილეობდა რეფორმატორთა მოძრაობაში და იზიარებდა კონფუციონიზმის ახლებურ ინტერპრეტაციას, თანადროულად ჰქონდა საკუთარი უნიკალური ხედვები სახელმწიფო მოწყობისა და მმართველობის შესახებ. რეფორმების ჩავარდნისა და სახელმწიფო გადატრიალ-

ების შემდგომ ლიანგმა თავი იაპონიას შეაფარა. იაპონიაში ემიგრაცია აისახა მის ჟურნალისტურ და პოლიტიკურ საქმიანობაზე. იაპონური და დასავლური პოლიტიკური ცხოვრების უკეთ გაცნობით კიდევ უფრო დაიხვეწა მისი ხედვები სახელმწიფო მოწყობისა და მმართველობის გაუმჯობესების კუთხით. ის პირადად იცნობდა იაპონიის პრემიერ-მინისტრ ინუკაი ცუიოშის, ამერიკის პრეზიდენტ თეოდორ რუზველტსა და ბევრ უცხოელ გავლენიან სახელმწიფო მოხელეს.

თავისი პედაგოგისგან განსხვავებით ლიანგის ხედვები და შრომები თეორიულ დონეზე განუხორციელებელი არ დარჩენილა. სინხაის რევოლუციის შემდგომ ის რესპუბლიკურ მთავრობაში გაწევრიანდა და აქტიურ საპარლამენტო საქმიანობას ეწეოდა. საპარლამენტო დონეზე უპირისპირდებოდა და კომიტიანგის ჯგუფს.

ლიანგ ციხაოს საზოგადოებრივი მოღვაწეობა შეიძლება დაიყოს ქრონოლოგიურად, რამეთუ ის სხვადასხვა დროს ფოკუსირებული იყო სახელმწიფო თეორეტიკოსი, ისტორიკოსი, პოლიტიკოსი და განმანათლებელი ჟურნალისტის. შესაბამისად მის ხედვებს როგორც წესი ინტერდისციპლინარულ ჭრილში განიხილავენ ხოლმე. ლიანგისთვის ისე როგორც ბევრი იმდროინდელი ჩინელისთვის იაპონური მედიის რესტავრაცია განვითარების ყველაზე მისაღები მოდელი იყო, მისთვის დასავლურ-იაპონური კონსტიტუციური მონარქია იყო ერთგვარი ხიდი წარსულსა და მოდერნულობას შორის. სინხაის რევოლუციის შემდგომ მონარქიის იდეა მიუღებელი იყო ჩინური საზოგადოების დიდი ნაწილისთვის, ეს ცხადი გახდა ლიანგისთვისაც შესაბამისად მან პეიანგის მთავრობაში გაწევრიანება და მინისტრის რანგში მოღვაწეობა გააგრძელა. მისი ევოლუციონისტური და სტეიტისტური გეგმებით ლიანგი იყო მთავარი ინტელექტუალური მოპაექრე სუნ იატსენისა და რესპუბლიკელი ნაციონალისტების. მისი ხედვით პეიანგის მთავრობას უნდა მისცემოდა შესაძლებლობა ემართა სრულიად ჩინეთი ყოველგვარი სამხედრო წინააღმდეგობის გარეშე, თუმცა იუენ შიქაის იმპერატორობის სურვილის შემდგომ ლიანგ ეტაპობრივად ჩამოშორდა პეიანგის მთავრობას და დამოუკიდებელი ინტელექტუალური მოღვაწეობა გააგრძელა.

მოქალაქეობის ახლებური აღქმა-ლიანგ ციჩაოს შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს პუბლიკაციებს მოქალაქეობის ახლებური გააზრების შესახებ. მოქალაქეობის შესახებ. მისთვის ამოსავალი გახდა სოციალური დარვინიზმის საერთაშორისო პოლიტიკაში დომინირება, რომელმაც შთააგონა ლიანგი რომ ევროპული სახელმწიფოების გაძლიერება კავშირში იყო ერთ სახელმწიფოსთან და ევროპულ სახელმწიფოებში ნაციონალიზმის პრინციპის გაძლიერებასთან, შესაბამისად ის ჩინეთის მოქალაქეობის ახლებურ გადააზრებას ლობირებდა (Lee, 2007).

ახალი მოქალაქის იგივე „xin min, სინ მინ“ გაგებაში, ლიანგი მოაზრებდა ყველა იმ ინდივიდის სამართლებრივ თანასწორობას ვინც ქვეყნის შიგნით იყო დაბადებული. მისი მიხედვით ოთხი მთავარი თავისუფლება უნდა დაცულიყო: პოლიტიკური, რელიგიური, ეროვნული და ეკონომიკური. ჩინელ მოქალაქეებს უნდა მისცემოდათ თვითმმართველობის და პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის უფლება (Lee, 2007).

მისივე ხედვით, დასავლური ქვეყნების განვითარების ერთ-ერთი მთავარი წინაპირობა დემოკრატია და ერთი სახელმწიფოს პრინციპში იყო, სახელდობრ მოქალაქეობის თანამედროვე გაგება დასავლეთში, რომელიც ეროვნული ენერჯის აკუმულაციას ახდენდა და სახელმწიფოებრივ წარმატებაში იზრდებოდა ხოლმე. ჩინეთის შემთხვევაში კი არქაული პოლიტიკური მოწყობა მოდერნიზაციას ხელს უშლიდა (Schel, 2010).

ჟურნალისტური პერიოდი-კარგად იცნობდა რა გლობალურ პროცესებს, ლიანგ ციჩაო აქტიურად პროპაგანდირებდა „მელნის რევოლუციას“ და ეწინააღმდეგებოდა „სისხლიან რევოლუციას“, რომელსაც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დისონანსი შეჰქონდა. პრესას ლიანგის შემოქმედებაში აქტიური როლი ჰქონდა, ის არა უბრალოდ კომუნიკაციის საშუალება, არამედ საგანმანათლებლო ინსტრუმენტიც იყო. იაპონიაში პოლიტიკური დისიდენტობის პერიოდში ლინგ ციჩაო რამდენიმე ჟურნალს აარსებს მათ შორისაა „xinmin congbao“ და „qing yi bao“. ხსენებული გამოცემები ხდება მნიშვნელოვანი გარღვევა ჩინეთის ინტელექტუალურ ცხოვრებაში. სწორედ ჟურნალებით ხდებოდა ე.წ „ახალი კულტურული მოძრაობის“ იდეების პროპაგანდირება,

რაც თავის მხრივ 1919 წლის 4 მაისის მოვლენების კატალიზატორი გახდა (Yang, 1999). მიუხედავად აქტიური საგამომცემლო საქმიანობისა, მასობრივ დონეზე მასშტაბური ცვლილებები არ გამოუწვევია, თუმცა დიდი როლი შეარულა ახალგაზრდული მობილიზაციის საკითხში.

ჟურნალისტურ და პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან ერთად ლიანგ ციჩაო ისტორიოგრაფიული ნამუშევრებითაც გამოირჩეოდა, დარად იმ დროინდელი ინტელექტუალური დისკურსისა ლიანგი იწონებდა „დიდი ადამიანის თეორიას“⁵, რომლის მიხედვითაც გლობალური ცვლილებები დიდწილად დამოკიდებულია დიდი ადამიანების, გამორჩეული ლიდერების არსებობაზე, მის ჰეროიზმსა და მაღალ ინტელექტუალურ შესაძლებლობებზე, შესაბამისად მსოფლიო ისტორიაში მთელი რიგი ცვლილებები სწორედ დიდი ადამიანების შედეგად იყო განპირობებული (Borgatta, Bales and etc, 1954) ამ იდეებით შთაგონებულმა ჩინურ ენაზე შექმნა ნაშრომები ბისმარკის, ნელსონის, კრომველის, ჭენგ ხეს, კამილო კავურის, ჯუზეპე მადინისა და სხვათა შესახებ. დამატებით ლიანგი აქტიურად ლობირებდა ჩინეთის ისტორიის გლობალურ პრიზმაში ანალიზს და არა უბრალოდ დინასტიების აღწერას (Li, 2015).

მესამე დასი სუნ იატსენი და რესპუბლიკელი რევოლუციონერები

ზემოთ ხსენებული ინტელექტუალების მცდელობების მიუხედავად, ჩინეთი კვლავ მონარქიულ სახელმწიფოდ რჩებოდა. ხოლო მესამე დასის გამოჩენით და მათი ბრძოლით ჩინეთში ახალი ერა იწყება: ემხოზა ჩინეთის უკანასკნელი ცინგის დინასტია, არსდება ჩინეთის რესპუბლიკა, რეფორმები ტარდება არა მხოლოდ პოლიტიკასა და განათლებაში, არამედ ხდება მთელი რიგი ტრადიციების გადააზრება, მათი გაუქმება თუ აკრძალვა, მათ შორის იკრძალება ქალებისთვის ფეხის მომტკრევა, კაცებს ეძლევათ მანჯურიული ნაწნავის მოჭრის თავისუფლება და სხვა.

სუნ იატსენისა და რევოლუციონერი რესპუბლიკელების მიერ წამოწყებულ მოძრაობას თავის მხრივ ხელი შეუწყო ცინგის დინასტიის მმართველობის ბოლო წლებში არსებულმა აუტან-

---

⁵ „დიდი ადამიანის თეორია“ - მეცხრამეტე საუკუნეში გაჩენილი ხედვა შექმნილი შოტლანდიელი ფილოსოფოსის ტომას კარლაილის მიერ.

ელმა მდგომარეობამ. იმ დროინდელ ჩინეთში ახალ-ახალ მკაცრ კანონებთან ერთად იზრდებოდა გადასახადები, უსამართლო გადასახადების გასაპროტესტებლად მხოლოდ 1910 წელს მოქალაქეების 109 საპროტესტო მოძრაობა გაიმართა. დიდი დამაბულობა იყო ჩინელებსა და უცხოელებს შორის. დაპირისპირებების ერთ-ერთი მიზეზი იყო რელიგია. სარწმუნოების გამო, დაპირისპირებებს ადგილი ჰქონდა ჩინეთის ყველა პროვინციაში ყოველ წელს, ზოგჯერ წელიწადში რამდენჯერმე. ქვეყნის შიგნით მსგავსს მდგომარეობას აპროტესტებდნენ და უფლებებისთვის იბრძოდნენ არა მხოლოდ ჩინეთის ხანის მოსახლეობა, არამედ ეთნიკური უმცირესობებიც, მათ შორის მანჯურიელები, უიღურები, მონღოლები, ტიბეტელები, ხუეიები, მიაოები და სხვები.

სუნ იატსენი და მისი იდეები

ჩინელ ისტორიკოსებზე დაყრდნობით, სუნ იატსენი ბავშვობაში ხშირად ისმენდა ამბებს თაიფინგის რევოლუციის შესახებ და მათ იდეებს. 12 წლის ასაკში ძმასთან სამუშაოდ წავიდა ჰონოლულუზე. იქ მუშაობის პარალელურად მიღებულია განათლებამ დიდი გავლენა იქონია მის ცხოვრებასა და მსოფლმხედველობაზე. სამშობლოში დაბრუნებულმა განათლების მიღება კვლავ დასავლურ კოლეჯებში გააგრძელა და ნელ-ნელა თანამოაზრეების შექმნა დაიწყო.

სუნ იატსენის და ზოგადად, რესპუბლიკელი რევოლუციონერების ყველაზე დიდი საერთო ნიშანი იყო ის, რომ ისინი დაუპირისპირდნენ მონარქიულ მმართველობას და სურდათ დასავლური სტილის რესპუბლიკის შექმნა. თუმცა სუნ იატსენი დასაწყისში რევოლუციური განწყობით არ იყო, რასაც ადასტურებს მისი და მისი პირველი თანამოაზრის ლუ ხაოტუნგის მცდელობა დაკავშირებოდნენ ცინგის დინასტიას. მან 1894 წლის ივნისში ლი ხუნგჰანს, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი პირი იყო ჩინეთის მაშინდელ ხელისუფლებაში, წერილი მისწერა, რომელშიც წერდა რომ დასავლური ქვეყნების მსგავსად საკუთარ მიწასა და ხალხს უნდა დაყრდნობოდნენ და არა სხვა ქვეყნის გემებსა და ვაჭრობას, თუმცა ლი ხუნგჰანმა მის წერილს ყურადღება არ მიაქცია (Jin, 2011).

ამის შემდეგ კი სუნ იატსენი რევოლუციაზე ფიქრს იწყებს. 1895 წელს პირველი აჯანყების ჩაშლის შემდეგ ის და თავისი თანამოაზრეები იაპონიაში გაიქცნენ, ხოლო ლუ ხაოტუნგი დააკავეს. იაპონიიდან კი იწყება მისი პიროვნების და მიზნების სიღრმისეული ცვლილება. აქ სუნი პროტესტის ნიშნად იჭრის მანჯურიულ ნაწნავს და იხდის ტრადიციულ სამოსს, მან და მისმა თანამოაზრეებმა იაპონიაშივე უწოდეს საკუთარ თავებს პირველად რევოლუციონერები. მოგვიანებით, იაპონიაშივე დაარსეს ჩინელ რევოლუციონერთა ლიგა და დაიწყეს ცინგის დინასტიის ჩამოგდების დაგეგმვა. ამ ეტაპზე უკვე ყველა მათგანი ფიქრობდა რომ ჩინეთის ხსნა, მხოლოდ და მხოლოდ რევოლუციით შეიძლებოდა. გარდა ამისა, სუნ იატსენი და სხვა რევოლუციონერები გამოსცემდნენ თავიანთ გაზეთებს, ეწეოდნენ რევოლუციის პროპაგანდას. თავად სუნ იატსენი კი ძალიან დიდ ყურადღებას აქცევდა სტუდენტების ჩართულობას რევოლუციაში, აფინანსებდა მათ გაზეთებს და მართავდა მათთან შეხვედრებს.

ნელ-ნელა სუნ იატსენის რესპუბლიკის იდეა მომწიფდა, ხოლო თავისი რევოლუციის ძირითადი იდეა გახდა „ხალხის სამი პრინციპი“. რაც გულისხმობდა - ეროვნულობას, დემოკრატიასა და ხალხის სიცოცხლის არსს. ეროვნულობა - მოუწოდებდა ხალხს ერთიანად დაემხოთ ცინგის მმართველობა და მოემორებინათ უცხოელი იმპერიალისტების ბორკილები; დემოკრატია - მიუთითებდა ხალხისთვის ინიციატივის, რეფერენდუმის, არჩევნის თავისუფლებაზე; ხალხის არსებობის წყარო კი მიანიშნებდა კაპიტალის კონტროლსა და მიწის თანაბრად გადანაწილების აუცილებლობაზე (Ma, 2011).

1911 წლის 10 ოქტომბერს დაწყებული უჩანგის აჯანყება წარმატებით დასრულდა. ნანძინგის დროებითმა მთავრობამ სუნის ხელმძღვანელობით დაიწყო რეფორმების გატარება. მათ შორის გამოცხადდა ნაწნავის მოჭრის თავისუფლება; ქალისა და კაცის თანასწორობა და ა.შ. სუნ იატსენი პრეზიდენტობის დროსაც ჩვეულებრივ მოქალაქედ გრძნობდა თავს, თუმცა მისი პრეზიდენტობა დიდხანს არ გაგრძელებულა, ის იძულებულ იქნა ჩინეთის გაერთიანებისა და დასავლური დახმარების მიღების

იმედით თანამდებობა იუენ შიქაისთვის დაეთმო, ამ უკანასკნელს დასავლური ქვეყნები მეტად უჭერდნენ მხარს, ვიდრე სუნ იატსენს.

ხაზგასასმელია, რომ სუნ იატსენი იყო ერთ-ერთი იმ პიროვნებათაგანი, რომელმაც სიცოცხლის ბოლომდე ყველა მეთოდი გამოიყენა ჩინეთში რესპუბლიკური მმართველობის შესაქმნელად და შესანარჩუნებლად. თუ თავიდან მან ცინგის დინასტიასთან ურთიერთობის დალაგება სცადა, შემდეგ რევოლუციით დაამარცხა ის, დასავლეთისგან უარყოფილმა კი პრეზიდენტობა იუენ შიქაის დაუთმო, ბოლოს მან საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობის დალაგება და საბჭოელებთან თანამშრომლობაც სცადა. 1912 წლიდან 1923 წლამდე სუნ იატსენი მუდმივად ოპოზიციურ ძალას წარმოადგენდა. ამ რამდენიმე წლის მანძილზე ზოგჯერ დამოუკიდებლად, ზოგჯერ ამა თუ იმ მხედართმთავართან გაერთიანებული ცდილობდა წინააღმდეგობა გაეწია პეიიანგის ხელისუფლებისთვის და ქვეყანა დემოკრატიულ გზაზე დაეყენებინა, თუმცა ყველა მცდელობა უშედეგო აღმოჩნდა. ბოლშევიკური ოქტობრის რევოლუციის შემდეგ სუნ ჭუნგშანმა მიმოწერა დაიწყო ლენინთან და საერთაშორისო კომუნიზმის სხვა ლიდერებთან. რთული სათქმელია, რამდენად იზიარებდა ის რუსი კომუნისტების იდეებს, მისი მათთან თანამშრომლობა მეტად განპირობებული იყო იმით, რომ დასავლეთისგან მხარდაჭერა ვერ მიიღო ჩინეთის დასავლურივე სტილის რესპუბლიკად ქცევაში.

სხვა რესპუბლიკელი რევოლუციონერები

რესპუბლიკელი რევოლუციების დასში სუნ იატსენტან ერთად აუცილებლად უნდა მოვიხსენიოთ ლუ ხაოტუნგი, ხუანგ სინგი, სუნგ ძიაოჟენი, ჩენ თიენხუა და სხვები. მათ უმეტესობას განათლება იაპონიაში ჰქონდათ მიღებული, ზოგი საკუთარი ხარჯით, ზოგიც ცინგის დინასტიის დაფინანსებით სწავლობდა იქ, საიდანაც მათი მსოფლმხედველობის ცვლილება და ქვეყნის მდგომარეობის შეცვლაზე ფიქრი იწყება. ლუ ხაოტუნგი და ჭანგ შილიენი ყველაზე ადრინდელი პერიოდიდან იწყებენ სუნ იატსენტან თანამშრომლობას, მეტიც, როგორც ზემოთ ვახსენე, ლუ ხაოტუნგი და სუნ იატსენი ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს

გახდნენ თანამოაზრეები და თავიდან ორივე ცდილობდა ქვეყნის ცვლილება ცინგის დიანსტიასთან დაკავშირებით დაეწყოთ, თუმცა ის პირველივე აჯანყების დროს დააკავა ცინგის მთავრობამ. ჭანგ შილიენი კი სუნ იატსენთან ერთად იაპონიაში გაიქცა.

ხუანგ სინგი 1903 წლიდან აქტიურად ჩაერთო ანტი რუსულ მოძრაობაში, რის გამოც იძულებულ იქნა იაპონიაში გაქცეულიყო. ქვეყანაში დაბრუნების შემდეგ, ახალ არმიელებსა და მოსწავლე-სტუდენტებს შორის რევოლუციის პროპაგანდას ეწეოდა. სუნ იატსენის გაცნობის შემდეგ ხდება მეორე პიროვნება რესპუბლიკელ რევოლუციონერებში. მისი პრინციპები, განსაკუთრებით 1912 წლამდე ყველაზე ახლოსაა სუნ იატსენთან და ისიც სუნ იატსენის „ხალხის სამ პრინციპს“ ხედავდა ქვეყნის მართვის ამოსავალ წერტილად. იუენ შიქაის გაპრეზიდენტების შემდეგ ის გარკვეულწილად ჩამოშორდა პოლიტიკას და ქვეყნის სხვა სფეროების განვითარებას ფიქრობდა, სუნგ ძიაოჟენის მკვლელობის შემდეგ კი კვლავ უბრუნდება პოლიტიკურ ასპარეზს, ამ ეტაპზე, სუნ იატსენისგან განსხვავებით, ქვეყნის პრობლემების მოგვარებას კანონის გზით ფიქრობს და რევოლუციის მომხრე აღარ არის, თუმცა იუენ შიქაის იმპერატორად თავის გამოცხადების შემდეგ ის და სუნ იატსენი კვლავ თანამოაზრეები ხდებიან.

სუნგ ძიაოჟენი იაპონიაში პარლამენტის პრინციპებს იკვლევდა, იქვე გაიცნო და მოიპოვა ხუანგ სინგისა და სხვა რევოლუციონერების მხარდაჭერა. სუნგ ძიაოჟენი იყო ერთ-ერთი, ვინც სუნ იატსენის პრეზიდენტობის დროსაც კი კაბინეტის (პარლამენტის) იდეით პრეზიდენტის ძალაუფლების შეზღუდვას ემხრობოდა. სინხაის რევოლუციის შემდეგ მან შეიმუშავა დროებითი მთავრობის ორგანიზაციის კანონი და პროტოკოლი. ასევე ის იყო ერთ-ერთი, ვინც იუენ შიქაის გაპრეზიდენტების შემდეგაც, აქტიურად იყო ჩართული პოლიტიკურ საქმიანობაში და იუენის ძალაუფლების შეზღუდვას ცდილობდა. სუნგ ძიაოჟენის ინიციატივით 1912 წლის დეკემბერში ჩინელი რევოლუციონერების ლიგა რეორგანიზდა შეიერთა 4 პატარა პარტია და შექმნა კუმინტანგი (国民党, რაც ქართულად ნაციონალურ პარტიას ნიშნავს, მისი რეალური ლიდერი კი თავად სუნგ ძიაოჟენი გახდა. კუმინტანგის არჩევნებში გამარჯვების შემდეგ სუნგ ძიაოჟენი უნდა

გამხდარიყო კაბინეტის პრემიერ-მინისტრი. სუნგის გეგმა იყო ჩინეთს ჰყოლოდა დემოკრატიული კონსტიტუციური მთავრობა, თუმცა მალევე ის მოკლეს. სიკვდილამდე კი იუენ შიქაის მისწერა შეენარჩუნებინა დემოკრატია (Zhang, 2014). საინტერესო ფაქტია რომ სუნგ ძიაოჟენი თავადვე იყო მომხრე პოლიტიკური მკვლევლობების და ამ გზით ბევრი მოწინააღმდეგე მოუშორებია მას.

ჩენ თიენხუამაც იაპონიაში განათლების მისაღებად წასვლის შემდეგ დაიწყო განსხვავებულად აზროვნება და მოქმედება. მისი მოქმედების მთავარი სფერო წერა და მთარგმნელობითი საქმიანობა იყო, ის ამა თუ იმ ნაწარმოებით ცდილობდა გამოეხატა საკუთარი დამოკიდებულება მაშინდელი ჩინეთის მდგომარეობასთან მიმართებაში და ხალხში პროტესტის გრძნობა გაეღვიძებინა. ჩენ თიენხუა სუნგ ძიაოჟენტან ერთად გამოსცემდა გაზეთს. 1905 წლის აგვისტოში ჩინელი რევოლუციონერების ლიგის დაარსების შემდეგ, ხუანგ სინგთან, სუნგ ძიაოჟენტან ერთად პასუხისმგებელი იყო სხდომების დოკუმენტების შემუშავებაზე. მას ეკუთვნის სიტყვები: „ყველანი ამ უცხოელების ცხოველები, ცხვარი და ძროხა ვართ, ქვაბში ჩაგდებული თევზის ხორცი ვართ, მას თუ უნდა მოგვკლავს, თუ უნდა მოგვხარშავს, ვერც კი გავინძრევით“ (Chen, 1904).

მეოთხე დასი-პირველი თაობის სოციალისტები

ჩინეთში სოციალიზმის შესახებ ცნობები, ძირითადად, მაინც იაპონიიდან შევიდა და მის შესახებ ინფორმაციის გამავრცელებლები საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასული ჩინელები იყვნენ, რომლებიც თარგმნიდნენ და გაზეთების მეშვეობით აცნობდნენ თანამემამულეებს მსოფლიოში მიმდინარე ამბებს. 1903 წელს შანხაიში გამოჩნდა „სოციალიზმის“ წიგნის თარგმანი. კარლ მარქსს კი ჩინელები პირველად 1905 წელს გაზეთიდან გაეცნენ, 1908 წლის დასაწყისში სხვა არასამთავრობო გაზეთიდან გაეცნენ ფრიდრიხ ენგელსს. თუმცა ჩინელებზე მათი იდეების გავლენა უფრო 10-20-იან წლებში დაიწყო.

1919 წელს პარიზის კონფერენციის შედეგებით უკმაყოფილო ჩინელების ნაწილი მიდის იმ აზრამდე რომ არც დასავლური სტილის რესპუბლიკის იდეამ არ გაამართლა ჩინეთში და საჭიროა რაღაც ახალი. სიახლის ძიებამ კი მათი ყურადღება რუსეთში

მიმდინარე ცვლილებებსა და მარქს-ენგელსის იდეაზე გადაიტანა. სწორედ, ამ პერიოდში ლი ტაჭაომ საჯაროდ აღიარა, რომ მოსწონდა მარქსიზმი და ბოლშევიკების რევოლუცია საფრანგეთის დიდ რევოლუციას შეადარა, ამავე წელს მან და მისმა თანამოაზრეებმა დაიწყეს მარქსიზმის კვლევა.

ლი ტაჭაო და ჩენ ტუსიოუ პირველი მარქსისტები ჩინეთში

ჩინეთში სოციალიზმსა და კომუნიზმზე საუბრის დროს, პირველ რიგში, ყველას მათ წეტუნგი (მაო ძედუნი) ახსენდება, შემდეგ ჭოუ ენლაი ან ტენგ სიაოფინი, იშვიათად ვინმემ ახსენოს პირველი მარქსისტი ჩინელები, რომლებმაც ჩინეთის კომუნისტური პარტია დაარსეს, ესენი არიან - ლი ტაჭაო და ჩენ ტუსიოუ. მათ შემდეგ კი არიან ჩენ იენნიენი, მაო წეტუნგი (მაო ძედუნი), ჭოუ ენლაი და სხვები.

ლი ტაჭაო, რომელიც ჩინელი რევოლუციონერების ლიგის წევრი იყო, მოგვიანებით იქცა მარქსიზმის ერთ-ერთ პირველ მხარდამჭერად და გამავრცელებლად ჩინეთში. მან განათლება იაპონიაში მიიღო და სამშობლოში დაბრუნებულმა, განსაკუთრებით პარიზის კონფერენციის შემდეგ, აქტიურად დაიწყო რუსეთის ოქტომბრის რევოლუციისა და მარქსიზმის კვლევა და ჩინელ ხალხში გავრცელება. ის, გაზეთებისა და უნივერსიტეტში ლექციების მეშვეობით, ავრცელებდა მარქსიზმსა და მის შთაბეჭდილებებს მასზე. მისივე გავლენის ქვეშ მოექცა მისი თანაშემწე მაო წეტუნგიც (მაო ძედუნი), ლი ტაჭაო გარკვეული პერიოდი პეკინის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელი იყო, მათ კი მისი თანაშემწე. 1919 წლის 5 მაისს, კარლ მარქსის დაბადების 101-ე წლისთავზე, ლი ტაჭაოს ხელმძღვანელობით გაზეთებში გამოქვეყნდა „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“ და სხვა სტატიები (Zhu, 2007).

მარქსიზმის მეორე მიმდევარი იყო ჩენ ტუსიოუ. თავიდან მისთვის ქანგ იოუვეისა და ლიანგ ციჩაოს იდეები საინტერესო იყო, ზოგიერთი ისტორიკოსის აზრით, სწორედ მათი იდეების გავლენის გამო გადაწყვიტა ჩენ ტუსიოუმ იაპონიაში სწავლის გაგრძელება (Orville & John, 2013). იაპონიაში წასვლიდან მალევე დაიწყო ღია პროტესტი ცინგის დინასტიის წინააღმდეგ. თუ თავიდან ჩენ ტუსიოუზე გარკვეულწილად ქანგ იოუვეისა და ლიანგ

ციჩაოს იდეოლოგიამ იმოქმედა, მოგვიანებით ჩენი უფრო მეტად ემხრობა სუნ იატსენის იდეებს, განსაკუთრებით იმას, რომ ჩინეთს სჭირდებოდა ძლიერი რევოლუციონერები, რომლებიც აღზრდიდნენ ახალი თაობის ლიდერებს. ის არ გაწევრიანებულა ჩინელი რევოლუციონერების ლიგაში, თუმცა 1910 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და რევოლუციაში მიიღო მონაწილეობა, შემდეგ „მეორად რევოლუციაში“, რის გამოც იაპონიაში მოუწია გაქცევა (Shi J, 2011). 1915 წლიდან ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული სტატიების მეშვეობით აცნობდა ხალხს მის დამოკიდებულებას მაშინდელ ვითარებაზე და მოუწოდებდა ცვლილებებისკენ. მისი გაზეთი „ახალი ახალგაზრდები“ იქცა ყველაზე წაკითხვად პუბლიკაციად ჩინელ ახალგაზრდებში. ამ გაზეთისთვის კი ერთად მუშაობდნენ ჩენ ტუსიოუ, ლი ტაჭაო, ხუ ში, ლუ სუნი, ცაი იუენფეი და სხვა ჩინელები, რომელებმაც ჩინეთში მარქსიზმის, კომუნისტიზმისა და სოციალიზმის გავრცელებას დაუდეს სათავე.

ჩენ ტუსიოუს იდეოლოგიაზე საუბრისას ხაზი უნდა გავუსვათ მის რამდენიმე პრინციპს: თავისუფლება და არა მონობა, პროგრესი და არა კონსერვატულობა, ინიციატივა და არა სიჩუმე, მსოფლიო და არა ჩაკეტილი ქვეყნა, რეალური და არა აბსურდული, მეცნიერული და არა წარმოდგენითი. ის ფიქრობდა, რომ აღარ იყო საჭირო ქვეყნის კონფუცისტური იდეებით მართვა, რადგან ის აბრკოლებდა ჩინეთს თანამედროვე გარესამყაროსთან ბრძოლაში. ჩენის აზრით, კონფუცის მიხედვით, არ არსებობდა ცალკეული პერსონა, ყველაფერი ოჯახით და ოჯახზე იყო დამოკიდებული, გადმოსცემდა ტრადიციულ აზროვნებას და ხელს უშლიდა ადამიანების თავისუფალ იდეებს (Shi, 2011). შესაბამისად, ის იყო ერთ-ერთი წამომწყები „ახალი კულტურული მოძრაობისა“, რაც მიანიშნებდა ძველის დავიწყებასა და სიახლის შემოტანაზე.

ამ ორის თაოსნობით 1919 წელს ჩინეთში დაიწყო „ოთხი მაისის მოძრაობა“, რომლითაც პარიზის კონფერენციის შედეგებსა და შანტუნგის პროვინციის იაპონიაზე გადაცემას აპროტესტებდნენ ჩინელები. ამ მოძრაობაში ჩაერთვნენ ახალგაზრდები მთელი ქვეყნიდან, ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ იმპერიალიზმს, უცხო ქვეყნების, განსაკუთრებით იაპონიის გავლენას ჩინეთში

და მხედართმთავრების იგივე პეიანგის ხელისუფლებას. ლი ტაჭაო ამ მოძრაობას აფასებდა არა მარტო როგორც პატრიოტულ გამოვლინებას, არამედ ხალხის გათავისუფლების ნაწილადაც. ამავე პერიოდიდან ლი ტაჭაოსა და ჩენ ტუსიოუს მეთაურობით აქტიურად დაიწყო მარქსიზმთან დაკავშირებული ინფორმაციის თარგმნა და გამოცემა, ამ ყველაფერში აქტიურად მონაწილეობდნენ იაპონიიდან დაბრუნებული სტუდენტები. მოგვიანებით, ჩენ ტუსიოუ იძულებულ იქნა პეკინის უნივერსიტეტი დაეტოვებინა და შანხაიში დაიწყო მარქსიზმის ღია პროპაგანდა (Jin, 2011). ფაქტია, რომ ლი ტაჭაოზეც, ჩენ ტუსიოუზეც და სხვა მათ თანამოაზრეებზე გადამწყვეტი როლი ითამაშა პარიზის კონფერენციამ, თუ მანამდე ისინი უბრალოდ აკვირდებოდნენ რუსეთში მიმდინარე ცვლილებებსა და იკვლევდნენ კარლ მარქსის იდეებს, კონფერენციის შემდეგ ისინი მიდიან დასკვნამდე, რომ რესპუბლიკის ევროპული მოდელი არ მუშაობდა ჩინეთში და საჭირო იყო რაღაც ახალი მეთოდის მოძებნა, მისი ჩინურ რელობაზე მორგება და ქვეყნის მდგომარეობის ისე გაუმჯობესება, რომ ჩინელ მოქალაქეებს გადაეწყვიტათ საკუთარი ქვეყნის ბედ-იღბალი და არა გარეშე ძალებს.

მოკლედ, ლი ტაჭაოს შემდეგ ჩენ ტუსიოუ გახდა მარქსიზმის მეორე მნიშვნელოვანი მიმდევარი ჩინეთში, 1920 წელს ჩამოაყალიბა ახალგაზრდული ორგანიზაცია, რომელიც იქცა ჩინეთის კომუნისტური პარტიის საფუძვლად. 1920 წელს მათი თაოსნობით ითარგმნა და გამოიცა წიგნი „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“, ეს იყო მარქსიზმის პირველი მთლიანი წიგნი, რომელიც ჩინურად ითარგმნა (Jin, 2011). 1921 წლის 23 ივლისს კი დააარსეს ჩინეთის კომუნისტური პარტია, რომელსაც ორი ლიდერი ჰყავდა - ლი ტაჭაო და ჩენ ტუსიოუ. 1921 წლის მეორე ნახევრიდან კი ჩინური კომუნისტური პარტია აორგანიზებდა მუშების გაფიცვებს, გლეხების საპროტესტო გამოსვლებს და სხვა აქტივობებს ამა თუ იმ პროვინციაში.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩენიც და ლიც ორივე ჩინეთის კომუნისტური პარტიის უპირობო ლიდერები იყვნენ, მათ შორის აზრთა სხვადასხვაობაც იყო. კონკრეტულად კი ჩენ ტუსიოუ უფრო მუშების ძალაზე იყო ორიენტირებული, ხოლო ლი ტაჭაო

გლეხების მნიშვნელობას უსვამდა ხაზს, ის ამბობდა, რომ გლეხები ჩინეთის მოსახლეობის 90%-ია და სოფლის მეურნეობა იყო ჩინეთის ეკონომიკის ფუძე, ის სოფლის მოსახლეობაში ხედავდა ჩინეთის ხსნას. ამ საკითხზე დავა მოგვიანებითაც გაგრძელდა, მაც გლეხების წინ წამოწევას ემხრობოდა რაც გახდა ერთ-ერთი მიზეზი 1927 წელს ჩენ ტუსიოუს გადარჩევისა (ჩიხლაძე & ჭილაძე, 2021). მათ შორის აზრთა სხვადასხვაობა იყო კომინტანგში გაწევრიანებასთან დაკავშირებითაც, ლი ამის მომხრე იყო, ჩენი კი წინააღმდეგი. თუმცა, მოგვიანებით, ჩენ ტუსიოუს დამოკიდებულებაც შეიცვალა. ის ამბობდა, რომ მიუხედავად ნაკლულოვანებისა, კომინტანგი იყო ჩინეთის ერთადერთი დემოკრატიული რევოლუციური ფრაქცია, იმპერიალისტების მოწინააღმდეგე, მუშათა კლასსა და თავისუფლებაზე ორიენტირებული.

1922 წლის ივლისში, ჩინეთის კომუნისტურმა პარტიამ მიიღო გადაწყვეტილება სხვა პარტიებთან ერთად ებრძოლა ჩრდილოელი მხედართმთავრების, მთავრობისა და იმპერიალისტების წინააღმდეგ. ჩენ ტუსიოუ, ლი ტაჭაო შეხვდნენ სუნ იატსენს და გააცნეს თავიანთი იდეა კომინტანგში ინდივიდუალურად გაწევრიანების შესახებ. ასე დაიწყო ორი პარტიის თანამშრომლობა და კომინტანგის, იგივე ნაციონალური პარტიის რეორგანიზაცია. კომუნისტებთან ამ თანამშრომლობის დაწყებისას სუნ იატსენმა ინტერპრეტაცია მოახდინა მისი „სამი ხალხის პრინციპისა“ - ეროვნულობა, დემოკრატია და ხალხის კეთილდღეობა და ჩამოაყალიბა საბჭოთა რუსეთთან ალიანსის პოლიტიკა (Ma, 2011).

1927 წელს ლი ტაჭაო და სხვა რევოლუციონერები ჭანგ წუოლინის მთავრობამ დააპატიმრა. ლი ტაჭაო სიკვდილით დასაჯეს, მისი ბოლო სიტყვები კი იყო, რომ მისი სიკვდილით კომუნისტების გავრცელება არ შეწყდებოდა, პირიქით, ის ტოვებდა თავის მიმდევრებს და სჯეროდა, რომ ჩინეთში კომუნისტები გაიმარჯვებდა.

რაც შეეხება ჩენ ტუსიოუს, მან ლი ტაჭაოზე დიდხანს იცოცხლა, თუმცა დიდი მსხვერპლით. ის მოგვიანებით სტალინისთვის მიუღებელ ფიგურად იქცა, ჩენმაც ღიად დაიწყო მისი

კრიტიკა და 1927 წელს ის პარტიის გენერალური მდივნის თანამდებობიდან გაათავისუფლეს, ტროცკის მომხრეობის მიზეზით, ამავე წელს დააპატიმრეს და სიკვდილით დასაჯეს მისი ორი ვაჟი, რომლებიც მამის მსგავსად კომუნისტანგში გაწევრიანებული კომუნისტები იყვნენ. 1932 წელ ჩან კაიშის მთავრობამ დააპატიმრა ჩენ ტუსიოუც. მოგვიანებით, ჩინეთის მომავალმა პრემიერ-მინისტრმა ჭოუ ენლაიმ მასთან შერიგება სცადა, მაგრამ ჩენს სთხოვა ხელი მოეწერა თვითკრიტიკის დოკუმენტზე, რომელიც აღიარებდა მის დანაშაულს, რაზეც ჩენმა უარი განაცხადა (Orville & John, 2013).

დასკვნა.

მეცხრამეტე საუკუნეში პირველი ოპიუმის ომის შემდგომ განვითარებულმა სოციალურ-პოლიტიკურმა კატაკლიზმებმა ჩინურ საზოგადოებაში მნიშვნელოვანი და საგულისხმო კვალი დატოვა. მეცხრამეტე საუკუნის 40-იანი წლებიდან მოყოლებული გარე ძალებთან მუდმივი კონფრონტაციისას გაჩნდა კონსერვატული, ნეო კონსერვატული, ანტი-მონარქისტული და სოციალისტური ჯგუფები. გამოიკვეთა საერთო და განმასხვავებელი იდეები, რითითაც შეგვიძლია ჩინური ინტელექტუალური ჯგუფები დავაჯგუფოდ. ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი რაც ამ ჯგუფებს გააჩნდათ ჩინური სახელმწიფო გაძლიერება და უცხოელთა გავლენების შესუსტება იყო, თუმცა სახელმწიფოს აღქმაც კი განსხვავებული ჰქონდათ. სახელდობრ, პირველი დასისთვის ჩინური სახელმწიფო მანჯურიელთა დინასტიასთან და ზეციურ მანდატთან შესისხლორცებული იყო. ისინი აღიარებდნენ ბარბაროების ტექნოლოგიურ პროგრესს და ისწრაფოდნენ დასავლური იარაღის ასათვისებლად, ამასთან ერთად ჰქონდა ღირებულებითი ანტაგონიზმი იმ იდეებთან რაც იმ დროინდელ მსოფლიოში თანდათანობით ფეხს იკიდებდა. მეორე დასისთვის მონარქია და ზეციური მანდატის მმართველობა სტაბილურობისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო, თუმცა ისინი მონარქის უფლებების რაღაც დოზით შეზუდვასაც უშვებდნენ. მეორე დასელებისთვის, ჩინეთის გარდაქმნისთვის მხოლოდ დასავლური იარაღი არ კმაროდა, აუცილებელი იყო სამეცნიერო-ტექნოლოგიური რევოლუცია და აზროვნების სისტემის სისტემური ცვლი-

ლება, ერთი მკაცრი პირობით-ბმა არ უნდა დაკარგულიყო კონფუციონისტურ ღირებულებებთან. მესამე დასელები ტიპური რევოლუციონერები იყვნენ, რომლებიც ეთნიკური ნაციონალიზმისა და ანტი-მონარქისტული იდეებით საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სისტემის რევოლუციურ გარდაქმნას ემხრობოდნენ. თუ შედეგიანობის მიხედვით გავზომავთ, ზემოთხსენებულ ოთხ დასში ყველაზე წარმატებული სუნ იატსენის გუნდი გამოდგა, რომელთაც დინასტიის დამხობა მოახერხეს. მეოთხე დასის სოციალისტური იდეები, რომელიც ძირითადად კლასიკურ მარქსიზმს ეფუძნებოდა ახალი სიტყვა იყო ჩინურ საზოგადოებაში, საკუთრივ ჩენ ტუსიოსა და ლი ტაჭაოს რევოლუციური ცვლილებები არ გამოუწვევიათ, თუმცა მათი დაარსებული კომუნისტური პარტია პლანეტის ყველაზე დიდი და გავლენიანი პოლიტიკური ორგანიზაცია გახდება, რომელიც სახელმწიფოს მმართვეის სადავეებს 70 წელზე მეტი ხანია სტაბილურად ინარჩუნებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ჩიხლაძე, შ., ჭილაძე, ო.(2021). ქართველები ჩინეთში XX საუკუნის პირველ ნახევარში. აღმოსავლეთმცოდნეობის მაცნე, 4, 92–115. <https://doi.org/10.48614/hos.4.2021.92-115>.
- Borgatta, E. F., Bales, R. F., & Couch, A. S. (1954). *Some Findings Relevant to the Great Man Theory of Leadership*. *American Sociological Review*, 19(6), 755–759. <https://doi.org/10.2307/2087923>.
- Bose, S. K. (1961). *NOTES ON THE CAUSES OF THE FAILURE OF THE MACARTNEY MISSION TO CHINA*. *Proceedings of the Indian History Congress*, 24, 206–208. <http://www.jstor.org/stable/44140752>.
- Chen, T. (1904). *Jingshizhong*, 2.
- Creel, H. G.(1949). *Confucius and the Chinese Way*. New York: Harper & Row, Publishers.

- Derks, H. (2012). *THE WEST AND ITS OPIUM IMPORT IN CHINA*. In *History of the Opium Problem: The Assault on the East, ca. 1600-1950* (Vol. 105, pp. 627–642). Brill. <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv4cbhdf.36>.
- Eastman, L. E. (1968). *Political Reformism in China Before the Sino-Japanese War*. *The Journal of Asian Studies*, 27(4), 695–710. <https://doi.org/10.2307/2051574>.
- Fairbank, J. K., Têng, S. Y. (1941). *On The Ch'ing Tributary System*. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 6 (2), 135–246. <https://doi.org/10.2307/2718006>.
- Guo, Y., He, B. (1999). *Reimagining the Chinese Nation: The “Zeng Guofan Phenomenon.”* *Modern China*, 25(2), 142–170. <http://www.jstor.org/stable/189452>.
- Wangfang, Y. (2021). May 20). *Chen Duxiu: The Missing Name in China's Party History Campaign*. Bitter Winter. <https://bitterwinter.org/chen-duxiu-the-missing-name-in-chinas-party-history-campaign/>.2021. May 20.
- Jin, C. (2011). *Xinhai geming de qianqian houhou [Before and After the 1911 Revolution]*. Shanghai: Cishu chubanshe, 42, 56-57, 254-256, 269-270.
- Lee, T. M. L. (2007). *LIANG QICHAO AND THE MEANING OF CITIZENSHIP: THEN AND NOW*. *History of Political Thought*, 28(2), 305–327. <http://www.jstor.org/stable/26222453>.
- Lengerer, H. (2019). *A Pre-History of the Sino-Japanese War 1894-1895: Introduction and Summary*. *Warship International*, 56(1), 47–54. <https://www.jstor.org/stable/26864210>.
- Ma, M. (2011). *Xinhai geming shihua [The History of the 1911 Revolution]*. *Zhongguo chubanjituan*, 86-87, 245-246.
- Orville, S., John, D. (2013). *Wealth and Power: China's long march to the twenty-first century*.
- Schell, O. (2010). *Discos and democracy: China in the throes of reform*. Anchor.
- Shi, J. (2011). *Zhonghua mingushi: 1912-1949 [A History of the Republic of China: 1912-1949]*. Jiuzhou chubanshe, 73-74.

- Swisher, E. (1958). *Chinese Intellectuals and the Western Impact, 1838-1900*. Comparative Studies in Society and History, 1(1), 26–37. <http://www.jstor.org/stable/177856>;
- Taiping rebellion-karl marx* <https://www.marxists.org/archiv/e/marx/works/1853/06/14.htm>.
- Wong, Y.T. (1992). *Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898*. The Journal of Asian Studies, 51(3), 513–544. <https://doi.org/10.2307/2057948>.
- YE, W. (2021). *Chen Duxiu: The Missing Name in China's Party History Campaign*. BITTER WINTER.
- Zhang, X. (2014). 1913 *Geming de fangeming [1913 The Counter-Revolution of the Revolution]*. Beijing: Zhonghua shuju chubanshe, 13.
- Zhu, W. (2007). *Li Dazhao shehuizhuyi sixiang fazhang lichen xintan [A New study on the development process of Li Dazhao's socialist Thought]*. School of History and Culture, Hebei Normal University, 118-119.
- Li, zh. (2015). *Liángqǐchāo lishǐ rénwù yánjiū de lìlùn yǔ fāngfǎ*. (The Theory and Method of Liang Qichao's Research on Historic Figures) (Doctoral dissertation, 安徽大学).
- Yáng, jùncái. (1999). *Liángqǐchāo lishǐ rénwù zhuànjiè lüè lùn*. Lìshǔ shīfān zhuānkē xuéxiào xuébào, 21-24. [Original source: <https://studycrumb.com/alphabetizer>].
- 陈天华《警世钟》 - 爱问文库. (n.d.). <https://m.ishare.iask.sina.com.cn/f/1QJJ5FAd7B81.html>.

Referances:

- Chikhladze, Sh., Ch'ighladze, O. (2021). *Kartvelebi Chinetsi XX Sauk'umis P'irvel Naxevarshi (Georgians in China in the first half of the 20th century)*. Aghmosavletmcdoneobis Macne, 4, 92–115. <https://doi.org/10.48614/hos.4.2021.92-115>.

- Borgatta, E. F., Bales, R. F., & Couch, A. S. (1954). *Some Findings Relevant to the Great Man Theory of Leadership*. *American Sociological Review*, 19(6), 755–759. <https://doi.org/10.2307/2087923>.
- Bose, S. K. (1961). *NOTES ON THE CAUSES OF THE FAILURE OF THE MACARTNEY MISSION TO CHINA*. *Proceedings of the Indian History Congress*, 24, 206–208. <http://www.jstor.org/stable/44140752>.
- Chen, T. (1904). *Jingshizhong*, 2.
- Creel, H. G. (1949). *Confucius and the Chinese Way*. New York: Harper & Row, Publishers.
- Derks, H. (2012). *THE WEST AND ITS OPIUM IMPORT IN CHINA*. In *History of the Opium Problem: The Assault on the East, ca. 1600-1950* (Vol. 105, pp. 627-642). Brill. <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv4cbhdf.36>.
- Eastman, L. E. (1968). *Political Reformism in China Before the Sino-Japanese War*. *The Journal of Asian Studies*, 27 (4), 695–710. <https://doi.org/10.2307/2051574>.
- Fairbank, J. K., Têng, S. Y. (1941). *On The Ch'ing Tributary System*. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 6 (2), 135–246. <https://doi.org/10.2307/2718006>.
- Guo, Y., He, B. (1999). *Reimagining the Chinese Nation: The „Zeng Guofan Phenomenon“*. *Modern China*, 25(2), 142–170. <http://www.jstor.org/stable/189452>.
- Wangfang, Y. (2021). May 20). *Chen Duxiu: The Missing Name in China's Party History Campaign*. Bitter Winter. <https://bitterwinter.org/chen-duxiu-the-missing-name-in-chinas-party-history-campaign/.2021>. May 20.
- Jin, C. (2011). *Xinhai geming de qianqian houhou [Before and After the 1911 Revolution]*. Shanghai: Cishu chubanshe, 42, 56-57, 254-256, 269-270.
- Lee, T. M. L. (2007). *LIANG QICHAO AND THE MEANING OF CITIZENSHIP: THEN AND NOW*. *History of Political Thought*, 28(2), 305–327. <http://www.jstor.org/stable/26222453>.

- Lengerer, H. (2019). *A Pre-History of the Sino-Japanese War 1894-1895: Introduction and Summary*. Warship International, 56(1), 47-54. <https://www.jstor.org/stable/26864210>.
- Ma, M. (2011). *Xinhai geming shihua (The History of the 1911 Revolution)*. Zhongguo chubanjituan, 86-87, 245-246.
- Orville, S., John, D. (2013). Wealth and Power: China's long march to the twenty-first century.
- Schell, O. (2010). Discos and democracy: China in the throes of reform. Anchor.
- Shi, J. (2011). *Zhonghua mingguoshi: 1912-1949 (A History of the Republic of China: 1912-1949)*. Jiuzhou chubanshe, 73-74.
- Swisher, E. (1958). *Chinese Intellectuals and the Western Impact, 1838-1900*. Comparative Studies in Society and History, 1(1), 26-37. <http://www.jstor.org/stable/177856>.
- Taiping rebellion-karl marx* .<https://www.marxists.org/archive/marx/works/1853/06/14.htm>.
- Wong, Y.T. (1992). *Revisionism Reconsidered: Kang Youwei and the Reform Movement of 1898*. The Journal of Asian Studies, 51(3), 513-544. <https://doi.org/10.2307/2057948>.
- YE, W. (2021). *Chen Duxiu: The Missing Name in China's Party History Campaign*. BITTER WINTER.
- Zhang, X. (2014). *1913 Geming de fangeming (1913 The Counter-Revolution of the Revolution)*. Beijing: Zhonghua shuju chubanshe, 13,;
- Zhu, W. (2007). *Li Dazhao shehuizhuyi sixiang fazhang lichen xintan (A New study on the development process of Li Dazhao's socialist Thought)*. School of History and Culture, Hebei Normal University, 118-119.
- Li, zh. (2015). *Liángqǐchāo lǐshǐ rénwù yánjiū de lìlùn yǔ fāngfǎ* . (The Theory and Method of Liang Qichao's Research on Historic Figures) (Doctoral dissertation, 安徽大学).
- Yáng, jùncái. (1999). *Liángqǐchāo lǐshǐ rénwù zhuànjì lüè lùn*. Lìshǔ shīfān zhuānkē xuéxiào xuébào, 21-24. (Original source:).
- 陈天华《警世钟》 - 爱问文库. (n.d.). <https://m.ishare. iask.sina.com.cn/f/1QJJ5FAd7B81.html>.

**Chinese political and intellectual elites in the late Qing dynasty
and the beginning of republican era**

Shalva Chikhladze

Political Scientist & Sinologist
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Tbilisi, Georgia

Neli Akhobadze

Sinologist & researcher of Chinese history
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Tbilisi, Georgia

Abstract.

The nineteenth century is a remarkable period in global history. The technological and ideological changes that took place during that period left a serious mark on the development of the peoples of the world. This period has big importance and also somewhat critical significance for the Chinese Empire. The political elite of the Qing dynasty did not understand exactly the changes taking place in the outside world, they did not open their own country for trade with the global actors of that time and let the empire stay behind the industrialization and other global processes. At the same time, Great Britain's desire to gain access to the Chinese market was so great that they even went to war to protect the opium trade line.

Antagonistic and in some cases peaceful interactions with the Western society have also created intellectual groups in Chinese political elite with different visions, values, resistance tactics and etc. However, they were united in their desire to modernize and develop Chinese state in such a way that foreign actors no longer had the opportunity to humiliate and disgrace the central kingdom. The division of Chinese intellectuals into several groups is conditional and aims to better highlight the distinguishing features of the Chinese political class in the late Qing period and the early Republic. Dividing

into four groups on the one hand makes chronological perception easier, on the other hand highlights the common values and visions from each group. Study clarified following groups with the same ideological and political views:

First generation- Lin Zexu & Zeng Guofan, 1840s-1860s.

Second generation- Kang youwei & Liang Qichao. The end of 19th century and beginning of 20th century.

Third generations- Sun Yatsen and republican revolutionists. The beginning of 20th century.

The fourth generations- early socialists, Chen Duxiu & Li Dazhao. 1920s.

The above-mentioned individuals and their followers combined the motley palette of Chinese society. The purpose of the study is to highlight the characteristics of each fraction, to group them according to the value system, which will make it easier for the Georgian-speaking audience to more deeply understand the ideological-value gradation of the Chinese political establishment at the end of the nineteenth and the beginning of the twentieth century.

Keywords: Century of Humiliation; Xinhai Revolution; Chinese intellectuals; Neo-Confucianism; Qing Dynasty; Republic of China.